

SOSYO DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YARATICILIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Şüheda ÖZBEN*, Yasemin ARGUN**

*D.E.Ü Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Buca/İZMİR

**D.E.Ü Buca Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Buca/İZMİR

ÖZET

Yaratıcı düşünme yenilik arayan, sorunlara yeni çözüm yolları getirebilen, buluşçu ve bireyin kendine özgü düşünme biçimidir. Bu süreçte bireyin yaratıcılığını geliştiren ya da engelleyen değişkenler vardır.

Bu çalışma ile demografik özelliklere göre eğitim fakültesi öğrencilerinin yaratıcılık düzeyleri incelenmiştir. Araştırma, öğrencilerin yaratıcı yeteneklerinin geliştirilmesi için alınacak önlemlerin saptanması açısından önemlidir.

Araştırma grubu güzel sanatlar bölümünden 42, sosyal bilimlerden 94, fen bilimlerinden 25 olmak üzere toplam 161 üniversite öğrencisinden oluşturulmuştur.

Öğrencilere Torrance Yaratıcı Düşünme Testinin Şekil A Formu ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır.

Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde Varyans Analizi ile F ve "t" testi kullanılmıştır.

Araştırma sonuçları, öğrencilerin cinsiyeti, öğrenim alanları, mezun oldukları lise, boş zaman uğraşları ve anne işi ile yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

ABSTRACT

Creative thinking is an individual's special way of thinking that includes strategies, new methods of problem solving and creativity (inventiveness) there are some variables that improve the creativity of an individual and some of them obstruct his/her skill of creativity.

The aim of this study is the study of the creativity levels of the University students in accordance with socio-demographic characteristics.

In this study the level of creativeness of the students of Buca Faculty of Education is compared according to their fields of study (such as; Fine Arts, Social Sciences and Sciences).

The sample of the study is consisted of a total of 161 senior university students from three different departments at Buca Faculty of Education.

Torrance Creative Thinking Test (Form A) was given to the students to measure the level of their creativity and Personal Information Scale was given to obtain some demographical data.

"Analysis of Variance" (ANOVA) "F test" and "t-test" were used in the statistical analyses of the data.

The results of this particular study, indicate the fact that there is a significant relationship between the students' genders and their fields of study and their lycées they graduated from and their spare time activities and their mother's profession and their levels creativity.

1.GİRİŞ

Yaratıcılık kavramının karşılığı "Kreativitaet, Creativity" dir. Bu sözcük, "doğurmak, yaratmak, meydana getirmek" anlamındadır; devingen, dirik (dinamik) bir süreç olan niteliği sözcüğün anlamında saklı bulunmaktadır (San;1995).

Yaratıcılık, önceden birbiriyle ilişkisi olmayan malzeme ve düşünceler arasında bağlantılar kurma, algılama, görebilme, bilinenin ve bilincin sınırlarını aşarak düşünceleri estetik bir biçimde yeniden düzenleyebilme, bunların yanı sıra düşünce ve eylemlerde özgünlük (Orijinallik)'tür (Sükan; 1983).

Torrance'a göre yaratıcılık; sorunlara, yetersizliklere, bilgi eksikliğine, kayıp öğeleri ve uyumsuzluklara karşı duyarlı olma, güçlükleri tanıma, çözüm arama, tahminler yapma veya eksikliklerle ilgili olarak hipotezler kurma ve bunları tekrar test etme, gerektiğinde onları değiştirip yeniden test etme ve ortaya çıkanları açıklama sürecidir (Güven;1999).

Yaratıcı davranışta icat etme, keşfetme, planlama, düzenleme, becerme, oluşturma, başarıma gibi etkinlikler göze çarpar.

Guilford (1972) yaratıcılıkta iki tür ürün görmekte ve bunları özelliklerine göre ayırmaktadır;

1. Çeşitli mantıksak çözümler oluşturabilen, birbirine karşıt veya ayrılan değişik fikirler ileri sürebilen düşünce türünü "ayrılan ürün" (divergent production); 2. Yeterli derecede bilgiden yararlanabilen, tek düşünce gerektireni de "yaklaşan ürün" (convergent production) olarak adlandırmaktadır. Genellikle sorunların ço-

ğuna tek doğru çözüm olmadığından ürün çeşitli olabilir. Böylece düşünceler hazinesinde yenilik, orijinalite; başka deyimle yaratıcılık görülür. Bunlar aşağıda tanımlanmıştır. (Yavuzer;1994)

Taylor (1959,) beş yaratıcılık boyutu önermiştir.

1. **Anlamsal Yaratıcılık (Expressive Creativity):** Kişinin bağımsız olarak fikirlerini ifade etmesidir.

2. **Üretici Yaratıcılık (Productive Creativity):** Sanatsal ve bilimsel ürünleri temsil eder. Bu ürünler oluşurken kişinin serbestçe düşünmesi ve bitmiş ürünlerden yeni ürünler meydana getirmesi sürecidir.

3. **İcada Yönelik Yaratıcılık (Inventive Creativity):** Yaratıcılığın değişik teknik, metot ve materyallerle doğurabileceği keşifler, icatlar ve bu işlere yönelik yaratıcılığı oluşturur.

4. **Yeniliğe Yönelik Yaratıcılık (Innovative Creativity):** Kazanılmış olan becerilerin değişikliğe uğrayarak gelişmesidir.

5. **Aciliyet Karşısında Yaratıcılık (Emergentive Creativity):** Beklenmedik bir durum karşısında tavır ve hareket tarzı geliştirmektir.

Torrance, yüksek düzeyde yaratıcı olan çocukların kişilik özelliklerini incelemiş ve üç kişilik özelliği üzerinde durmuştur: 1. Yüksek yaratıcılığı olan çocuklarda çılgın ve saçma fikirlere yönelme özelliği; 2. Bilinen yoldan ayrılma veya kalıplardan kurtulma özelliği; 3. Şakacılık, oyunculuk, rahatlık özellikleri (Ömeroğlu; 1990).

Yavuzer (1994) yaratıcı kişilik özelliklerini aşağıdaki gibi özetlemektedir.

Yaratıcı kişi başarılı insandır, tecessüs sahibi ve meraklıdır. Kendini kanıtlama (Self assertion) gereksinimi içindedir. Baskın saldırgan ve kendi kendine yeterlidir, önderdir ve kişisel girişimlerde bulunur. Güçlü olma gereksinimi yüksektir, baskı mekanizmasını geri iticidir. Daha az ketlenmiş, daha az biçimsel, daha az geleneklere

bağlı, derbederliğe yakın bir umursamazlık, yetkecilik değer ölçümlerinde düşük düzeydedir. Güdülerinde süreklilik, iş yapma yeteneği ve sevgi, kendini sokabilme sebatlı, yüksek üretilmişliğine sahip, bir işi tamamına erdendir. Bağımsız ve özerktir. Çok yönlü bir kişidir. Duygu ve heyecanlara açıktır. Yargıları ve değer eğilimleri estetiğe doğru kaymaktadır. İnsanlar arası ilişkilerle ilgilenmez. Ekonomik değerlere önem vermez. Kendisini daha az eleştirir ve yaratıcı görür (Yavuzer;1994).

Lowenfeld ve arkadaşları (1962) yaratıcılık ölçütlerini sorunlara duyarlılık, akıcılık, esneklik, orijinallik, yeniden tanımlama ve düzenleme, bireşim (synthesis) ve örgütlem tutarlılığı (organization Coherence) olarak belirlemişlerdir. Bunlar aşağıda ana hatları ile tanımlanmıştır.

Sorunlara duyarlılık: Bireyin gördüklerine, duyduklarına tüm duyumlarına olağanüstü bir duyarlılık göstermesidir.

Akıcılık (Fluency): Belli bir süre içinde çok sayıda kabul edilebilecek düşünce, çözüm veya seçenekler üretmektir.

Esneklik (Flexibility): Üretilen düşünce, çözüm veya seçeneklerin farklı tür ve sınıflara ait olmasıdır.

Özgünlük (Originality): Alışılmışın dışında yeni bir durum karşısında yeni fikirler üretmektir.

Yeniden Tanıma ve Düzenleme (Elaboration): Malzemenin kullanımını değiştirerek yeni kullanım alanı oluşturabilmektir

Çözümleme (Analysis): Ayrıntılara inebilme yeteneğidir.

Bireşim (Synthesis): Var olan çeşitli öğelerden anlamlı yeni biçimler oluşturabilmedir.

Örgütlenme Duyarlılığı (Organization Coherence): Üretilenler arasında anlamlı bir bütünlük kurabilmektir (Yavuz; 1994; Rıza; 1999).

Bu göstergeler çocuğun yetiştilmesi kadar onun yaratıcılığının gelişmesine de uygulanabilir.

2. AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, demografik özelliklere göre üniversite öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerini incelemektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Cinsiyetlerine göre öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri arasında farklılık var mıdır ?
2. Yaşlarına göre öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri arasında farklılık var mıdır ?
3. Mezun olduğu okullara göre öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri arasında farklılık var mıdır?
4. Öğrenim alanlarına göre öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri arasında farklılık var mıdır?
5. Boş zaman uğraşları öğrencilerin yaratıcılık düzeylerini etkilemekte midir?
6. Anne-baba işine göre öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri arasında farklılık var mıdır ?
7. Öğrencilerin yaratıcılık düzeylerini anne-babanın öğrenim durumu etkilemekte midir ?
8. Anne-baba tutumu öğrencilerin yaratıcılık düzeylerini etkilemekte midir?

3. YÖNTEM

Denekler

Araştırma grubunu D.E.Ü Buca Eğitim Fakültesinde öğrenim gören (kız=100, erkek=61) 161 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Denekler güzel sanatlardan 42 (%26), sosyal bilimlerden 94 (%58), fen bilimlerinden 25 (%16) öğrenci olarak belirlenmiştir. Deneklerin yaşları 21 ile 25 arasında

dağılmaktadır. Yaş ortalaması 22.53 tür. Öğrencilerin 12'si (%7) Anadolu Lisesi, 97'si (%60) Lise, 27'si (%17) Öğretmen Lisesi, 25'i (%16) Meslek Lisesi mezunudur. Öğrencilerin 12'si (%7) Anadolu Lisesi, 97'si (%60) Lise, 27'si (%17) Öğretmen Lisesi, 25'i (%16) Meslek Lisesi mezunudur. Üniversite öğrencilerinin 24'ü (%15) boş zamanlarını müzikle uğraşarak, 39'u (%24) kitap okuyarak, 11'i (%7) sinemaya ve gezmeye giderek, 25'i (%16) müzikle uğraşarak ve kitap okuyarak, 9'u (%5) bilgisayarla ilgilenerek, 12'si (%7) kitap okuyarak ve sinemaya giderek, 10'u (%6) sporla uğraşarak, 25'i (%16) televizyon seyrederek, 6'sı (%4) resim yaparak geçirmektedirler. Annelerin 127'si (%78) ev hanımı, 17'si (%11) memur, 18'i (%11) emeklidir. Babaların 27'si (%17) memur, 9'u (%6) işçi, 12'si (%7) öğretmen, 47'si (%29) serbest meslek mensubu, 60'ı (%37) emeklidir. 6'sı (%4) yaşamamaktadır. Öğrencilerin 14'ünün (%9) anneleri okur-yazar değildir. Annelerin 85'i (%53) babaların 64'ü (%40) ilköğretim; annelerin 17'si (%10) babaların 17'si (%10) ortaokul; annelerin 24'ü (%15) babaların 40'ı (%25) lise; annelerin 21'i (%13) babaların 40'ı (%25) üniversite ve yüksek okul mezunudur. Öğrenciler anne-babalarının 39'unu (%24) otoriter, 114'ünü (%71) demokratik, 81'ini (%5) ilgisiz olarak algılamışlardır.

Veri Toplama Araçları

Verilerin elde edilmesinde Kişisel Bilgi Formu ve Torrance Yaratıcı Düşünme Ölçeği Şekil A Formu (The Verbal Torrance Test of Creative Thinking) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi Formu, öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, öğrenim alanları,

mezun olduğu liseler, boş zaman uğraşları, anne-baba işi, öğrenim durumları ve anne-babaların tutumlarına ilişkin sorulardan oluşturulmuştur.

Torrance Yaratıcı Düşünme Ölçeği Şekil A Formu

Torrance Yaratıcı Düşünme Testi Şekil A Formu yedi ayrı etkinlikten oluşmaktadır. Bu yedi etkinlik öğrencilerin sözel akıcılık (verbal fluency), sözel esneklik (verbal flexibility), sözel özgünlük (verbal originality) boyutlarını saptamak üzere hazırlanmıştır. Bu etkinliklerin 1,2 ve 3.sü soru "sorma ve tahminlerde bulunma", dördüncüsü "ürün geliştirme", beşincisi "alışılmamış kullanımlar", altıncısı "alışılmamış sorular"dır. Yedinci etkinlik ise, "sadece düşünün ve varsayın" adı altında belirlenmiştir. Sözel akıcılık bireyin sözcüklerle çok sayıda düşün (fikir) üretmesini; sözel esneklik bir yaklaşımdan diğerine geçebilme esnekliğini; sözel özgünlük ise, bireyin bilinenin, basitin ve anonim olanın ötesindeki düşüncesini ifade eder.

1.,2. ve 3.etkinliklerde verilen resme bakarak sorular sorulması, resimde geçen olayların nedenlerinin tahmin edilmesi, sonuçlara ilişkin tahminlerde bulunulması istenmektedir. Puanlanabilir yanıtların sayısı düşünce akıcılığını belirler. Soruların, neden ve sonuçlarının yer aldığı alan ya da kategorilerin sayısı ise düşünce esnekliğini gösterir. Bilinenin dışında olması da düşünce özgünlüğünün ölçüsüdür. 4. etkinlikte deneye kullanabileceği bir nesne sağlanmakta, yaratıcı yeteneğin bilinmeyen yönlerini ortaya çıkarmaya yardımcı olunmaktadır. Etkinlik 5'de denekten bilinen bir nesneye ilişkin alışılmamış kullanım biçimlerini sıralaması istenir. Etkinlik 6 da deneklerin, bilinen bir nesneye ilişkin alışılmamış, özgün sorular sorması istenir. 7. etkinlikte denekler, alışılmamış bir olay ya da durumla karşılaşılarak olası sonuçları ve bilinmeyen

yeni çıktuları üretirler.

Torrance Yaratıcı Düşünme Testi'nin test-tekrar test yöntemi ile güvenilirlik çalışması yapılmış .50 ile .93 arasında değişen sonuçlar elde edilmiştir

Ölçeğin geçerlilik çalışmaları Sarı, Torrance ve Hansen tarafından yapılmış ve geçerli olduğu belirlenmiştir (Şen;1999;33-34).

Verilerin Analizi

Verilerin analizleri SPSS/WINDOWS programıyla gerçekleştirilmiştir. Bulgular F ve "t" değerleri hesaplanarak analiz edilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde sosyo-demografik değişkenlere göre öğrencilerin yaratıcılık düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı derecede etkileyen değişkenlerin varyans analizi, F ve "t" testi sonuçlarına yer verilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo1 ve Tablo 2'de gösterilmiştir. Elde edilen bulgular sırasıyla cinsiyet, yaş, mezun olduğu lise, öğrenim alanları, boş zaman uğraşları, anne-babanın işi, anne-babanın öğrenim durumu ve anne-babanın tutumu gibi sosyo-demografik özelliklere göre düzenlenmiştir.

Cinsiyet:

Bu çalışmada kızların yaratıcılık düzeyleri, erkeklerin yaratıcılık düzeylerinden daha yüksek çıkmıştır. Akıcılık puan ortalamaları kızların (X=38.09); erkeklerden (X=33.37); esneklik puan ortalamaları kızların (X= 29.84) erkeklerden (X=26.54); orijinallik puan ortalamaları kızların (X=18.70); erkeklerden (X=16.01) daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin cinsiyetleri ile akıcılık (p=0.046) ve esneklik (p=0.024) puanları arasında p<0.05 düzeyinde istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark-

lılık görülmüştür. Ancak, orijinallik ($p=0.167$) puanları arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır (tablo 1).

Yaş:

Öğrencilerin yaşlarıyla yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır (Akıcılık $p=0.886$, esneklik $p=0.876$, orijinallik $p=0.528$). Ancak, 24 yaş grubunun akıcılık ($X=39.55$), esneklik ($X=29.38$) ve orijinallik ($X=20.83$) puan ortalamaları diğer yaş gruplarından yüksek çıkmıştır.

Mezun Olduğu Lise:

Öğrencilerin mezun olduğu lise- lere göre yaratıcılık puanlarına bakılmış ve yaratıcılık düzeyi en yüksek olan grubun meslek lisesi mezunları olduğu görülmüştür. Meslek lisesi mezunlarının yaratıcılık puan ortalamaları (akıcılık $X=38.120$, esneklik $X=29.280$ ve orijinallik $X=19.040$) olarak belirlenmiştir.

Diğer öğrencilerin yaratıcılık puanlarına bakılmış ve lise mezunlarının yaratıcılık puan ortalamalarının (akıcılık $X=36.711$, esneklik $X=29.061$ ve orijinallik $X=19.000$); anadolu lisesi mezunlarının yaratıcılık puan ortalamalarından (akıcılık $X=30.916$, esneklik $X=25.416$, orijinallik $X=11.750$) daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Üniversite öğrencilerinin mezun oldukları lise ile sadece orijinallik puanı arasında $p<0.05$ düzeyinde ($p=0.050$) anlamlı bir farklılık görülmüştür; akıcılık ($p=0.542$) ve esneklik ($p=0.542$) puanları arasındaki fark anlamlı çıkmamıştır (Tablo 2).

Öğrenim Alanları:

Sosyal alan öğrencilerinin akıcılık ($X=39.17$), esneklik ($X=29.68$) ve orijinallik ($X=18.40$) puan ortalamaları, fen ve sanat alanları öğrencilerinden daha

yüksek çıkmıştır. Fen alanlarındaki öğrencilerin akıcılık ($X=34.12$), esneklik ($X=27.16$) ve orijinallik ($X=15.48$) puan ortalamaları, sanat alanlarındaki öğrencilerin akıcılık ($X=31.19$), esneklik ($X=27.00$) ve orijinallik ($X=17.38$) puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğrencilerin öğrenim alanları ile akıcılık puanları arasındaki fark $p<0.01$ düzeyinde ($p=0.009$) anlamlıdır. Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördüğü alanlar ile esneklik ($p=0.193$) ve orijinallik puanları ($p=0.546$) arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Boş Zaman Uğraşısı:

Öğrencilerin boş zaman uğraşmaları ile yaratıcılık puan ortalamalarına bakılmış ve yaratıcılık düzeyi en yüksek olan grubun hem müzikle uğraşan hem de kitap okuyan öğrenciler olduğu bulunmuştur (akıcılık

$X=41.20$, esneklik $X=32.36$, orijinallik $X=34.36$); yaratıcılık düzeyi en düşük olan grup sporla uğraşanlardır (orijinallik $X=13.50$, akıcılık $X=30.50$, esneklik $X=24.90$).

Öğrencilerin boş zaman uğraşmaları ile orijinallik puanları arasındaki fark $p<0.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p=0.017$). Esneklik ($p=0.270$) ve akıcılık ($p=0.288$) puanları arasındaki fark anlamlı çıkmamıştır (Tablo 2).

Anne-Baba İşi:

Anneleri emekli olanların yaratıcılık puan ortalamaları akıcılık $X=41.16$, esneklik $X=28.77$, orijinallik $X=23.55$ 'dir. Annesi ev hanımı olanların yaratıcılık puan ortalamaları akıcılık $X=35.82$, esneklik $X=28.82$, orijinallik $X=17.11$ 'dir. Annesi memur olanların akıcılık $X=34.70$, esneklik $X=26.64$, orijinallik $X=15.64$ 'tür.

Akıcılık ve orijinallik puanları en yüksek olan grup, anneleri emekli olanlardır. Anneleri memur olan öğrencilerin yaratıcılık puanları diğerlerinden daha düşük çıkmıştır.

Anne işi ile öğrencilerin orijinallik puanları arasındaki fark $p < 0.05$ düzeyinde anlamlıdır ($p = 0.050$). Esneklik ($p = 0.647$) ve akıcılık ($p = 0.312$) puanları arasındaki fark ise anlamlı bulunmamıştır.

Baba işi ile öğrencilerin yaratıcılık puan ortalamaları incelenmiş ve yaratıcılık puan ortalaması ($X = 37.44$) en yüksek olan grubun babaları serbest meslek mensubu olan öğrenciler olduğu görülmüştür. Esneklik puan ortalaması en yüksek olan grup öğretmen çocuklarıdır ($X = 31.58$). Orijinallik puanları en yüksek olan grup işçi çocuklarıdır ($X = 21.22$).

Baba işi ile öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri arasındaki fark anlamlı çıkmamıştır (orijinallik $p = 0.384$, esneklik $p = 0.534$, akıcılık $p = 0.381$).

Anne-Babanın Öğrenim Durumu:

Annelerin öğrenim durumları ile öğrencilerin yaratıcılık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (akıcılık $p = 0.739$, esneklik $p = 0.604$, orijinallik $p = 0.490$). İstatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmesine de, lise ve dengi okul mezunu olan annelerin çocuklarının akıcılık ($X = 38.04$) ve orijinallik ($X = 20.91$) puan ortalaması, ilkokul mezunu olanların esneklik puan ortalamasından ($X = 29.47$)

daha yüksektir. Üniversite ve yüksek okul mezunu olan annelerin çocuklarının akıcılık ($X = 32.85$), esneklik ($X = 26.00$) ve orijinallik ($X = 15.14$) puan ortalamaları diğerlerinden daha düşüktür.

Babaların öğrenim durumuyla da çocukların yaratıcılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir (akıcılık $p = 0.659$, esneklik $p = 0.410$, orijinallik $p = 0.801$). Ancak; akıcılık ($X = 37.35$), esneklik ($X = 29.62$) ve orijinallik ($X = 18.53$) puan ortalamaları en yüksek olan öğrenciler, babaları ilkokul mezunu olanlardır. Akıcılık ($X = 34.00$) ve esneklik ($X = 26.57$) puan ortalamaları en düşük olan öğrenciler ise babaları lise mezunu olanlardır. Orijinallik puan ortalaması en düşük olanlar, babaları ortaokul mezunu olan çocuklardır ($X = 15.76$).

Anne-Baba Tutumu:

Otoriter, demokratik ve ilgisiz anne-baba tutumları ile çocukların yaratıcılık puanlarına bakılmış ve yaratıcılık düzeyi en yüksek olan grubun demokratik tutumu benimseyen anne-babaların çocukları olduğu görülmüştür (akıcılık $X = 36.65$, esneklik $X = 29.14$, orijinallik $X = 18.38$). İlgisiz anne-babaların çocuklarının yaratıcılık puanları diğerlerine göre en düşük çıkmıştır (akıcılık $X = 31.00$, esneklik $X = 27.12$, orijinallik $X = 14.12$). Anne-baba tutumu ile öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark çıkmamıştır (akıcılık $p = 0.573$, esneklik $p = 0.487$, orijinallik $p = 0.455$).

TABLO 1

CİNSİYETLERİNE GÖRE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YARATICILIK PUANLARININ "t" TESTİ SONUÇLARI

Yaratıcılık Düzeyleri	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	Önem
Akıcılık	Kız	100	38.09	15.12	2.007*	0.046
	Erkek	61	33.38	13.28		
Esneklik	Kız	100	29.84	9.17	2.276 *	0.024
	Erkek	61	26.54	8.51		
Orijinallik	Kız	100	18.70	13.40	1.388	0.167
	Erkek	61	16.02	8.90		

*p<0.05

Sd:159

TABLO 2

SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YARATICILIK PUANLARININ VARYANS ANALİZİ ve F DEĞERLERİ

Değişkenler	Kareler Toplamı K.T	Serbestlik Derecesi S.D	Kareler ortalaması K.O	F	ÖNEM
Öğrenim gördüğü Alan					
Akıcılık					
Gruplar Arası	1289.694	2	994.847	4.901**	0.009
Gruplar İçi	32072.393	158	202.990		
Mezun oldukları Lise					
Orijinallik					
Gruplar Arası	939.635	3	313.212	2.250*	0.050
Gruplar İçi	21855.210	157	139.205		
Boş Zaman Uğraşları					
Orijinallik					
Gruplar Arası	2586.755	8	323.344	2.432**	0.017
Gruplar İçi	20208.090	152	132.948		
Anne İşi					
Orijinallik					
Gruplar Arası	731.304	2	365.652	2.618 *	0.050
Gruplar İçi	22063.541	158	139.643		

*p<0.05

**p<0.01

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri, mezun olduğu liseler, öğrenim alanları, boş zaman uğra-

şları ve anne işi ile yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı derecede farklılıklar görülmüştür.

Kızların yaratıcılık düzeyleri erkeklerin yaratıcılık düzeylerinden akı-

cılık ve esneklik boyutlarında anlamlı derecede farklı çıkmıştır (Tablo 1). Orijinallik boyutunda anlamlı bir fark görülmediği halde kızların bu boyutta da ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu Aslan (1994)'in araştırma sonuçlarıyla da desteklenmektedir (Şen; 1999).

Gönen ve arkadaşlarının araştırmalarında, kızların orijinallik, esneklik ve zenginleştirme puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu, akıcılık boyutunda ise erkeklerin kızlara göre daha çok puan aldığı saptamışlardır (Rıza;1999). Bu bulgu, araştırmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Kızların yaratıcılık puanlarının erkeklerden yüksek olmasına karşın, yaratıcı ürünlerinin erkeklerden daha az olması onların sosyal kimliğine ve beklenen görevlerle sınırlandırılmalarına, engellenmelerine bağlanabilir. Oysa, cinsiyet ayırımı yapılmaksızın çocukların yaratıcı yetenekleri desteklenmelidir.

Öğrencilerin yaşları ile yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Yalnız 24 yaş grubunun yaratıcılık puan ortalamaları diğerlerinden yüksek bulunmuştur. Bu örneklem grubunun özelliği ile açıklanabilir. Yaratıcılık ve yaş ilişkisi daha büyük örneklem grubunda yeniden incelenebilir.

Üniversite öğrencilerinin mezun oldukları okul ile orijinallik puanı arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Akıcılık ve esneklik puanları arasındaki ilişki anlamlı çıkmamıştır. Meslek lisesi mezunu olan üniversite öğrencilerinin akıcılık, esneklik ve orijinallik puanları diğer lise mezunlarına göre daha yüksektir. Anadolu lisesi öğrencilerinin tüm boyutlardaki yaratıcılık puanları grubun en düşüğüdür. Bu bulgu, öğrencilerin yetiştirilme tarzına ve okullarda uygulanan programa bağlanabilir. Öğrencilerin anadolu liselerine girmek için katıldık-

ları sınav yarışı ve bu süreç yaratıcılığı engelleyen bir değişken olarak düşünülebilir. Meslek liselerinin programları daha çok üretime yöneliktir. Bu programlara göre yetişen öğrencilerin yaratıcı yeteneklerini geliştirme fırsatları vardır.

Üniversite öğrencilerinin öğrenim alanları ile akıcılık puanları arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Sosyal alan öğrencilerinin akıcılık, esneklik ve orijinallik puanları fen ve sanat alanlarından daha yüksek çıkmıştır. Bu bulgu, sanat öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerinin diğerlerinden daha yüksek olacağı beklentisine ters düşmekte ve sanat alanı öğrencilerinin yaratıcı yeteneklerini geliştirebilecek yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir.

Öğrencilerin boş zaman uğraşları ile orijinallik puanları arasındaki ilişki anlamlıdır. Yaratıcılık puanı en yüksek olan grup hem müzikle uğraşan hem de kitap okuyanlardır. Bu bulgu kitap okumanın yararını düşündürebilir. Çünkü; çok kitap okuyan kişi farklı görüş açılarını, farklı düşünceleri öğrenebilmektedir. Bunlara dayalı olarak da yeni orijinal fikirler üretebilmektedir. Müziğin de insana farklı duygular yaşatması, yeni hazlar almasında etkili olabilir. Yaratıcılık düzeyi en düşük olan grubun sporla uğraşanlar olması bu düşünceleri doğrulamaktadır.

Anne işi ile öğrencilerin orijinallik puanları arasındaki ilişki anlamlıdır. Annesi emekli olanların akıcılık, esneklik ve orijinallik puanları diğerlerinden yüksek çıkmıştır. Bu bulgunun yeni araştırmalarla desteklenmesi gerekir. Anneleri memur olan öğrencilerin yaratıcılık puanları diğerlerinden düşüktür. Bu bulgu, memur annelerin çocuklarıyla yeterli ve doyurucu ilişki kurmakta engellerinin olabileceğini düşündürebilir. Annenin çocuğuna ayıracak zamanının sınırlı olması ve eve yorgun

gelmesi çocuğu ile birlikte yaratıcı ve üretken bir ortamın oluşmasını zorlaştırabilir.

Baba işi ile öğrencilerin yaratıcılık puan ortalamalarına bakılmış ve babaları serbest meslekte çalışanların yaratıcılık puan ortalamalarının diğerlerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırmada işçi çocuklarının orijinallik puanları diğerlerinden daha yüksek çıkmıştır.

Anne ve babanın öğrenim durumu ile öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki çıkmamıştır. Lise ve dengi okul mezunu olan annelerin çocuklarının akıcılık ve orijinallik puanları ile ilkokul mezunu olanların esneklik puan ortalaması daha yüksektir. Araştırmanın en çarpıcı bulgusu, üniversite ve yüksek okul mezunu olan annelerin çocuklarının yaratıcılık puanlarının daha düşük olmasıdır. Bu sonuç, öğrenim düzeyi daha iyi olan anne-babaların çocuklarından aşırı başarı beklentisi içinde olduklarını düşündürmektedir. Ülkemizde okul başarısının yaşamsal bir önem taşıması, bireyin geleceğinin üniversiteye giriş sınavı ile belirlenmesi yaratıcı etkinliklere zaman ayırmayı engellemektedir. İlkokul mezunu olan babaların çocuklarının yaratıcılık düzeyleri diğerlerinden yüksektir. Bu durum, ilkokul mezunu olan babaların çocuklarını çok fazla sınırlamalarına, engellemelerine bağlanabilir.

Anne-babanın öğrenim düzeyi artıkça çocukların yaratıcı yeteneklerini geliştirme bilinçliliğinin de artacağı düşünülmektedir. Araştırmanın bulguları bu genel beklentiye ters düşmektedir. Bu bilme ve uygulama arasındaki farklılıkla açıklanabilir.

Öğrencilerin yaratıcılık düzeyleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Ancak, anne-baba tutumlarını demokratik olarak algılayan öğrenci-

lerin yaratıcılık puan ortalamaları otoriter ve ilgisiz olarak algılayanlara göre daha yüksek çıkmıştır. Bu bulgu literatür bilgileriyle paralellik göstermektedir. Demokratik tutumla çocuğun yaratıcılığı arasında olumlu bir ilişki beklentisi vardır. Demokratik aile tutumu çocuğun özgün düşünme ve davranma yeteneğini destekleyen özgürlükçü bir tutumdur. Anne-babanın otoritesi, baskısı çocuğun yaratıcılığını engellemektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Üniversite öğrencilerinin yaratıcılık düzeyleri ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunan değişkenler cinsiyet, mezun olduğu lise, öğrenim alanları, boş zaman uğraşları ve annenin işidir.

Bu sonuç doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- 1.Kız-erkek ayırımı gözetmeksizin tüm öğrencilere yaratıcı yeteneklerini geliştirebilmek için daha uygun eğitim ortamları oluşturulabilir.
- 2.Eğitim programlarında yaratmaya daha çok önem verilmesi uygun olur. Bu amaçla, yaratıcı etkinlikler artırılabilir.
- 3.Öğrenciler boş zamanlarında kendilerini geliştirmeye yönelik sanat etkinliklerine yönlendirilebilir. Çocuklar kitap okumanın önemi hakkında bilinçlendirilebilir.
- 4.Anne-babalara demokratik tutumun önemini kazandırmak amacıyla sempozyumlar, konferanslar ya da medyada programlar düzenlenebilir.

KAYNAKLAR

- Gardner, H (1982) . Art, Mind and Brain: A Cognitive Approach to Creativity ; Basic Inc; USA.
- Güven, Yıldız (1999) . “Erken Çocuklukta Yaratıcılık Yeteneğini Tanıma ve Geliştirme”.Okul Öncesi Eğitiminde Temel Konular , (edit.) Rengin Zembat, 1 baskı, İstanbul.
- Pala, M ve Baran, G (2000). “ Çocuk Yuvalarında ve Aileleriyle Birlikte Yaşayan 7-11Yaş Grubu Çocuklarında Yaratıcılığın İncelenmesi”. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, cilt 1,sayı 2, Takav Yayıncılık, Ankara.
- Rıza, E.T (1999). Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri. 1.baskı,İzmir.
- San, İ (1979). Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık. 2.baskı, Türkiye İş Bankası, Yayınları, Ankara.
- San, İ (1985). Sanat ve Eğitim, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:151, Ankara.
- Şen, H (1999.) “ Yaratıcı Düşünmenin Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde İncelenmesi” Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Sükan, Z (1993). Okulöncesi Etkinlikler. 2.baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Woodman, R.W ve Schoenfeldt, L.F (1992) Individual Differences In Creativity. Handbook Of Creativity , Mlenum Press, New York.
- Yavuzer H.S.Y (1994) Yaratıcılık. Boğaziçi Üniversitesi, 2.basım, İstanbul.